

בעולם הזה להוליד בנים, שאותם בנים שהשאירו, בגללם יש להם שכר טוב בעולם הזה ובגללם יורשים אבותיהם חלק בעולם ההוא, ובארורהו.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא נוטע אילנות בעולם הזה. אם הצליחו - יפה. לא הצליחו - עוקר אותם ושותל אותם אפלו כמה פעמים, ומשום כך כל דרכי הקדוש ברוך הוא הן לטוב ולתקן את העולם.

בא אל אשת אחיך ויבם אתה. שהרי יהודה וכל השבטים היו יודעים את זה ועקר הדבר והקם זרע, משום שאותו הזרע צריך להתפקן הדבר ולגלם גלם לתקון שלא יפרד הזרע משרשו כראוי, זהו שכתוב (איוב לד) ואדם על עפר ישוב.

ובשנתקן אחר כך כראוי, אלו משתבחים בעולם ההוא, משום שהקדוש ברוך הוא מתרצה בהם, ומשום כך כתוב (קהלת ד) ושבח אני את המתים שכבר מתו, דוקא, מן החיים אשר הם חיים עדנה. מה זה עדנה? כמו שנאמר (בראשית יח) אחרי בלתי היתה לי עדנה, וכתוב (איוב לג) ישוב לימי עלומיו.

וטוב משניהם את אשר עדין לא היה [שלא שב לימי עלומיו] אשר לא ראה את המעשה הרע אשר נעשה תחת השמש. וטוב משניהם את אשר עדין לא היה, שלא שב לימי עלומיו ולא צריך להתפקן ולא סובל חטאים ראשונים, משום שהקדוש ברוך הוא נתן לו מקום מתקן בעולם ההוא כראוי.

בא ראה מה כתוב? (קהלת ח) ובכך ראיתי ושמעתי קברים וגו', כמו שנאמר משום שהקדוש ברוך הוא עושה חסד ולא רוצה

דשכבו, בגינייהו את לון אגר טב ביהוה עלמא, ובגיניהו ירתין אבהו דלהוון חולקא ביהוה עלמא ואוקמוהו.

תא חזי, קדשא בריך הוא נטע אילנין פהאי עלמא אי אצלחו יאות, לא אצלחו אעקר לון ושתל לון אפילו כמה זמנין. ובגין כך כל ארחוי דקודשא בריך הוא כלהו לטב ולאתקנא עלמא:

בא אל אשת אחיך ויבם אותה, דהא יהודה וכלהו שבטין הוו ידעי דא. ועקרא דמלתא, והקם זרע. בגין דההוא זרע אצטריך לאתתקנא מלה ולמגלם גולמא לתקונא דלא יתפרש גזעא משרשיה כדקא יאות, דהא הוא דכתיב (איוב לד) ואדם על עפר ישוב.

וכר מתפקן לבתר כדקא יאות, אלין משתבחי ביהוה עלמא בגין דקדשא בריך הוא אתרעי בהו. ובגין כך כתיב, (קהלת ד) ושבח אני את המתים שכבר מתו, דייקא. מן החיים אשר המה חיים עדנה. מאי עדנה, כמה דאת אמר (בראשית יח) אחרי בלתי היתה לי עדנה. וכתיב (איוב לג) ישוב לימי עלומיו.

וטוב משניהם את אשר עדין לא היה (דלא שב לימי עלומיו) אשר לא ראה את המעשה הרע אשר נעשה תחת השמש. וטוב משניהם את אשר עדין לא היה, דלא שב לימי עלומיו ולא אצטריך לאתתקנא, ולא סביל חובין קדמאי, בגין דקדשא בריך הוא (דף קפח ע"א) ירב ליה אתר מתקנא ביהוה עלמא כדקא יאות.

תא חזי, מה כתיב, (קהלת ח) ובכך ראיתי ושמעתי קברים וגו', כמה דאתמר. בגין דקדשא בריך הוא עביד טיבו ולא בעא

לכלות את העולם, אלא כמו שנתבאר, וכל דרכיו כלם אמת וזכות להיטיב להם בעולם הזה ובעולם הבא. אשרי חלקם של הצדיקים שהם הולכים בדרך האמת, עליהם כתוב (תהלים לו) צדיקים יירשו ארץ.

וירע בעיני ה' אשר עשה וימת גם אתו. רבי חייא פתח, (קהלת יא) בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך וגו'. בא ראה כמה ראוי לאדם להזהר מחטאיו ולהזהר במעשיו לפני הקדוש ברוך הוא, משום שכמה שלוחים וכמה ממנים הם בעולם שהם הולכים ומשוטטים ורואים את מעשי בני האדם ומעידים עליו [ו"ח עליהו] עליהם, והכל כתובים בספר.

ובא וראה, בכל אותם החטאים שנטמא בהם האדם יותר בעולם הזה, זהו חטא שנטמא בו אדם יותר בעולם הזה ובעולם הבא - מי ששופך זרעו לריק ומוציא זרע לחנם ביד או ברגל ונטמא בו, כמו שנאמר (תהלים ה) כי לא אל חפץ רשע אפה לא יגרף רע.

בגדל זה לא נכנס למחצה ולא רואה תאר פניו של עתיק יומין, כמו שלמדנו, כתוב כאן לא יגרף רע, וכתוב ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה', ומשום כף כתוב (ישעיה א) ידיכם דמים מלאו. אשרי חלקו של האיש שירא מרבנו ויהיה שמור מדרך רעה, ויטהר עצמו להשתדל ביראת רבונו.

בא ראה, בבקר זרע [את] זרעך. הפסוק הזה בארוהו, בבקר - זהו בזמן שאדם עומד בכחו ויהיה בעלומיו, אז ישתדל להוליד בנים עם אשה שראויה לו, שכתוב בבקר זרע את זרעך.

לשצאה עלמא אלא כמה דאתמר, וכל ארחוי כלהו קשוט וזכו לאוטבא להו בהאי עלמא ובעלמא דאתי. זפאה חולקהון דצדיקניא דאינון אזלי בארז קשוט, עלייהו כתיב, (תהלים לו) צדיקים יירשו ארץ:

וירע בעיני יי אשר עשה וימת גם אתו. רבי חייא פתח, (קהלת יא) בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך וגו'. תא חזי, כמה אתחזי ליה לבר נש לאזדהרא מחובוי, ולאזדהרא בעובדוי קמי קדשא בריה הוא. בגין דכמה שליחן וכמה ממנן אינון בעלמא, דאינון אזלין ושאטין, וחקמאן עובדיהון דבני נשא, וסהדין עלוי [ו"ח עליהו] וכלא בספרא כתיבין.

ותא חזי, בכל אינון חובין דאסתאב בהו בר נש בהאי עלמא, דא איהו חובא דאסתאב ביה בר נש יתיר בהאי עלמא ובעלמא דאתי. מאן דאושיד זרעיה בריקניא, ואפיק זרעא למגנא בידיא או ברגלא ואסתאב ביה. כמה דאת אמר, (תהלים ה) כי לא אל חפץ רשע אפה לא יגרף רע.

בגין דא לא עאל לפרגודא, ולא חמי סבר אפי עתיק יומין, כמה דתנינן כתיב הכא לא יגרף רע, וכתוב ויהי ער בכור יהודה רע בעיני יי. ובגין כף כתיב, (ישעיה א) ידיכם דמים מלאו. זפאה חולקהו דבר נש דדחיל למאריה ויהא נטיר מאורח בישא, וידפי גרמיה לאשתדלא בדחילו דמאריה.

תא חזי, בבקר זרע [את] זרעך, האי קרא אוקמוה. בבקר, דא הוא בזמןא דבר נש אתקיים בחיליה ויהא בעולימו, פדין אשתדל לאולדא בנין באיתתא דחזיא ליה, דכתיב בבקר זרע את זרעך.

דָּהָא פְּדִין זְמַנָּא אִיהוּ כְּמָה דְאַתָּא אָמַר, (תהלים קכז) פְּחָצִים בְּיַד גְּבוּר פֶּן בְּנֵי הַנְּעוּרִים.

בְּגִין דִּיכִיל לְמִילָף לְהוּ אַרְחוּי דְקַדְשָׁא בְרִין הוּא, וִיְהֵא לִיה אַגְרָא טָבָא לְעֵלְמָא דְאַתִּי. דְכַתִּיב אֲשֶׁרִי הַגִּבֹּר אֲשֶׁר מְלֵא אֶת אֲשַׁפְתּוֹ מִמֶּהם לֹא יִבְשׁוּ כִי יִדְבְּרוּ אֶת אוֹיְבֵים בְּשַׁעַר. לֹא יִבְשׁוּ בְּהוּא עֵלְמָא, בְּזַמְנָא דְמֵאֲרִיהוּן דְדִינָא יִיתוּן לְקַטְרָגָא עֲלוּי. דְלִית לָךְ אַגְרָא טָבָא בְּהוּא עֵלְמָא, פְּהוּא דְאוּלִיף לִיה לְבָרִיה דְחִילוֹ דְמָרִיה בְּאַרְחוּי דְאוּרִייתָא.

תָּא חֲזִי, מַה אָמַר בְּאַבְרָהָם, דְכַתִּיב, (בראשית יח) פִּי יִדְעֵתִיו לְמַעַן אֲשֶׁר יַצִּיחַ אֶת בְּנֵיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשִׁמְרוּ דְרַךְ יְיָ לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט. וְעַל דָּא הוּא זְכוּ קְיַימָא לִיה בְּהוּא עֵלְמָא לְגַבֵּי כָל מֵאֲרִיהוּן דְדִינָא.

וּבְגִין כֶּךָ בְּבִקֵּר זֶרַע אֶת זֶרַעְךָ, וְלַעֲרַב אֶל תַּנַּח יְדָךְ, אֲפִילוֹ בְיוֹמֵי דְזַקְנָה, דְאִיהוּ זְמַנָּא דְסִיב בַּר נֶשׁ (לֹא יִמָּא כְבֵד אֲשַׁתְּדִלִית וְדִי לִי אוֹ כְבֵד אֲשַׁתְּדִלִית וְלֹא יְכִילָנָא וְהִשְׁתָּא דְאָנָא סִיב לִית אָנָא בְּעֵי וְעַם כָּל דָּא) מַה כְּתִיב אֶל תַּנַּח יְדָךְ לֹא יִשְׁבּוּק מְלֵאוּלְדָא בְּהֵאֵי עֵלְמָא. מָאֵי טַעְמָא, בְּגִין דְלֹא תִדַּע אֵיזָה יְכַשֵׁר הִזָּה אוֹ זֶה לְפָנֵי הָאֱלֹהִים. בְּגִין דִּיקוּמוּן בְּגִינִיה בְּהוּא עֵלְמָא.

וְעַל דָּא כְּתִיב (תהלים קכז) הִנֵּה נִחַלַת יְיָ בְּנִים, דָּא צְרוּרָא דְנִשְׁמָתָא סְטָרָא דְעֵלְמָא דְאַתִּי, וְלֵהֵאֵי נִחַלָה מָאן זְכִי לִיה לְבַר נֶשׁ לְאַעֲלָא בְּהוּא נִחַלַת יְיָ, בְּנִים. אֵינּוּן בְּנִין זְכָאן לִיה לְנִחַלַת יְיָ, וְעַל דָּא זַפְּאָה הוּא בַר נֶשׁ דְזְכִי לִוֵן דִּיולִיף לִוֵן אַרְחוּי דְאוּרִייתָא כְּמָה דְאַתְמָר:

וְתִסֵּר בְּגַדֵי אֲלִמְנוּתָהּ מֵעֲלֶיהָ וְגו', תָּא חֲזִי, תְּמַר בַּת פַּהֵן הוּת, וְכִי סִלְקָא דְעַתְּךָ דְאִיהִי אֲזֵלָא בְּגִין לְאַזְנָאָה עִם חֲמוּיָה, דְהָא

שְׁחָרִי אִזּוּ הוּא הַזְּמַן, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (תהלים קכז) פְּחָצִים בְּיַד גְּבוּר פֶּן בְּנֵי הַנְּעוּרִים, מִשּׁוּם שְׂיָכוּל לְלַמֵּד אוֹתָם דְרַכֵּי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְיִהְיֶה לוֹ שְׂכָר טוֹב לְעוֹלָם הַבָּא, שְׂפָתוֹב אֲשֶׁרִי הַגִּבֹּר אֲשֶׁר מְלֵא אֶת אֲשַׁפְתּוֹ מִמֶּהם לֹא יִבְשׁוּ כִי יִדְבְּרוּ אֶת אוֹיְבֵים בְּשַׁעַר. לֹא יִבְשׁוּ - בְּעוֹלָם הַהוּא, בְּזַמַּן שְׂבַעֲלֵי הַדִּין יִבּוֹאוּ לְקַטְרָג עֲלוּי, שְׂאִין לָךְ שְׂכָר טוֹב בְּעוֹלָם הַהוּא כְּמוֹ הַהוּא שְׂמַלְמֵד אֶת בְּנוֹ יִרְאֵת רַבּוֹנוֹ בְּדְרַכֵּי הַתּוֹרָה.

בֵּא רְאֵה מָה אָמַר בְּאַבְרָהָם, שְׂפָתוֹב (בראשית יח) פִּי יִדְעֵתִיו לְמַעַן אֲשֶׁר יַצִּיחַ אֶת בְּנֵיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשִׁמְרוּ דְרַךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט, וְעַל כֵּן אוֹתָהּ הַזְּכוּת קְיַמַת לוֹ בְּעוֹלָם הַהוּא אֲצֵל כָּל בְּעַלֵי הַדִּין.

וּמִשּׁוּם כֶּךָ בְּבִקֵּר זֶרַע אֶת זֶרַעְךָ, וְלַעֲרַב אֶל תַּנַּח יְדָךְ - אֲפִילוֹ בְיוֹמֵי הַזְּקָנָה, שְׁהוּא הַזְּמַן שְׂאָדָם זְקֵן, (לֹא יִמָּר כְּבֵד הַשְׁתְּדִלְתִי וְדִי לִי, אוֹ - כְּבֵד הַשְׁתְּדִלְתִי וְאִינִי וְכוּל, וְכַעַת שְׂאִי וְקֵן אִינִי רוּחָה וְעַם כָּל יוֹה) מַה כְּתוּב? אֶל תַּנַּח יְדָךְ. לֹא יִנַּח מְלֵאוּלִיד בְּעוֹלָם הַהוּא. מַה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שְׂלֹא תִדַּע אֵיזָה יְכַשֵׁר הִזָּה אוֹ זֶה. לְפָנֵי הָאֱלֹהִים - כְּדִי שְׂיַעֲמְדוּ בְּשִׁבְלֵוֹ בְּעוֹלָם הַהוּא.

וְעַל כֵּן כְּתוּב (תהלים קכז) הִנֵּה נִחַלַת ה' בְּנִים. זֶהוּ צְרוּר הַנְּשִׁמוֹת, הַצֵּד שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא. וְלַנַּחֲלָה הַזֶּה, מִי מְזַכֵּה אֶת הָאָדָם לְהַפְּנֵס לְאוֹתָהּ נִחַלַת ה' ? הַבְּנִים. אוֹתָם הַבְּנִים מְזַכֵּים אוֹתוֹ לְנִחַלַת ה', וְעַל כֵּן אֲשֶׁרִי אוֹתוֹ הָאִישׁ שְׂמִזְפָּה אוֹתָם לְלַמֵּד אוֹתָם דְרַכֵּי הַתּוֹרָה כְּמוֹ שְׁנַתְּבָאָר.

וְתִסֵּר בְּגַדֵי אֲלִמְנוּתָהּ מֵעֲלֶיהָ וְגו'. בֵּא רְאֵה, תְּמַר הִיְתָה בַת פַּהֵן, וְכִי תַעֲלֶה עַל דְעַתְּךָ שְׁהִיא הַלְכָה כְּדִי לְזַנוֹת עִם חֲמוּיָה?

שְהָרִי הִיא, צְנִיעוֹת נִמְצָאָה בָּהּ תָּמִיד. אֲלֵא הִיא הֵיחָה צְדָקָת, וּבְחֻכְמָה עֲשֵׂתָה אֶת זֶה, שְהָרִי הִיא לֹא הִפְקִירָה אֶת עֲצָמָה אֵלָיו, אֲלֵא מִשׁוֹם שִׁדְעָה יִדְיָעָה וּבְחֻכְמָה הִתְבּוֹנְנָה, וְעַל כֵּן הִיא בָּאָה אֵלָיו לְעֲשׂוֹת [עמו] חֶסֶד וְאַמֶּת, וְעַל זֶה בָּאָה [בִּפְרִישָׁא] וְהִשְׁתַּדְּלָה בְּעֶסֶק הַזֶּה.

בֹּא רָאָה, מִשׁוֹם שֶׁהִיא יִדְעָה יִדְיָעָה וְהִשְׁתַּדְּלָה בְּעֶסֶק זֶה, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲשֵׂה שֵׁם סִיּוּעַ בְּמַעֲשֵׂה הַהוּא וּמִיַּד הַתְּעַבְרָה, וְהַכֵּל הִזָּה מִמֶּנּוּ. וְאִם תֹּאמֶר, לָמָּה לֹא הִבִּיא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹתָם בְּנִים מֵאִשָּׁה אַחֲרָת? לָמָּה מִזֹּו? אֲלֵא וְדָאִי שֶׁהִיא הִצְרָכָה לְמַעֲשֵׂה הַזֶּה וְלֹא אִשָּׁה אַחֲרָת.

שְהִי נָשִׁים הִיוּ שְׁמֵהֶן נִבְנָה הַזֶּרַע שֶׁל יְהוּדָה, וּבָאוּ מֵהֶן דּוֹד הַמְלָךְ וּשְׁלָמָה הַמְלָךְ וּמְלִיךָ הַמְשִׁיחַ, וּשְׁתֵּי הַנָּשִׁים הִלְלוּ זֹו כְּמוֹ זֹו, תָּמִר וְרוּת שְׁמָתוֹ בְּעֲלִיָּהֶן בְּרֵאשׁוֹנָה, וְהֵן הִשְׁתַּדְּלוּ לְמַעֲשֵׂה הַזֶּה.

תָּמִר הִשְׁתַּדְּלָה אֲצֵל חַמִּיהָ, שֶׁהוּא יוֹתֵר קְרוֹב לְבָנָיו שְׁמָתוֹ. מָה הַטַּעַם הִיא הִשְׁתַּדְּלָה אֲצֵלוֹ? שְׁכָתוֹב כִּי רָאָתָה כִּי גָדַל שְׁלָה וְהִיא לֹא נִתְּנָה לוֹ לְאִשָּׁה, וּמִשׁוֹם זֶה הִשְׁתַּדְּלָה בְּמַעֲשֵׂה הַזֶּה אֲצֵל חַמִּיהָ.

רוּת מִתְּ בַעֲלָהּ, וְאַחַר כֵּן הִשְׁתַּדְּלָה בְּמַעֲשֵׂה הַזֶּה אֲצֵל בַּעֲזוֹ, שְׁכָתוֹב (רוּת א) וְתַגְלֵ מְרַגְלוֹתָיו וְתִשְׁכַּב, וְהִשְׁתַּדְּלָה עִמוֹ, וְאַחַר כֵּן הוֹלִידָה אֶת עוֹבֵד. וְאִם תֹּאמֶר, לָמָּה לֹא יָצָא עוֹבֵד מֵאִשָּׁה אַחֲרָת? אֲלֵא וְדָאִי הִיא הִצְרָכָה וְלֹא אִשָּׁה אַחֲרָת. וּמִשְׁתֵּי אֵלוֹ נִבְנָה וְנִתְּקַן זֶרַעוֹ שֶׁל יְהוּדָה, וּשְׁתִּיָּהֶן עֲשׂוּ בְּכִשְׁרוֹת, לְעֲשׂוֹת חֶסֶד עִם אוֹתָם הַמְתִּים לְתַקֵּן אֶת הָעוֹלָם לְאַחַר מִכֵּן.

אִיהִי צְנִיעוֹתָא אֲשֶׁתְּפַחַת בָּהּ תְּדִיר. אֲלֵא אִיהִי צְדָקָת הוֹת וּבְחֻכְמָה עֲבָדַת הָאִי, דְּהָא אִיהִי לֹא אִפְקֵרַת גְּרָמָה לְגַבִּיָּהּ, אֲלֵא בְּגִין דִּידְיָעָה יִדְעַת וְחֻכְמָתָא אִסְתַּפְּלַת. וְעַל דָּא אִיהִי אֶתְת לְגַבִּיָּהּ לְמַעַבְד (עֲמִיָּה) טִיבוֹ וּקְשׁוּט, וְעַל דָּא אֶתְת (לְהַרְוָה) וְאֲשֶׁתְּדַלַת בְּעֶסֶקָא דָּא.

תָּא חֲזִי, בְּגִין דְּאִיהִי יִדְעַת יִדְיָעָה וְאֲשֶׁתְּדַלַת בְּעֶסֶקָא דָּא. קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֲבַד סִיּוּעָא תַּמָּן בְּהֵוָא עוֹבְדָא וְאִתְעַבְרַת מִיַּד. וְכֹלָא הָוָה (דף קפח ע"ב) מְנִיָּה. וְאִי תִימָא אֲמָאִי לֹא אִיִּתִי קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֵינּוֹן בְּנִין מֵאִתְתָּא אוֹחֲרָא, אֲמָאִי מִן דָּא. אֲלֵא וְדָאִי אִיהִי אֲצֵטְרִיכָא לְעוֹבְדָא דָּא וְלֹא אִתְתָּא אַחֲרָא.

תְּרִין נָשִׁין הָווּ דְּמִנְיָהוּ אִתְבְּנִי זֶרַעָא דִּיהוּדָה, וְאָתוּ מְנִיָּהוּ דּוֹד מְלָכָא וּשְׁלָמָה מְלָכָא וּמְלָכָא מְשִׁיחָא. וְאֵלִין תְּרִין נָשִׁין דָּא כְּגוֹוְנָא דְדָא, תָּמִר וְרוּת דְּמִיתוּ בְּעֲלִיָּהוּ בְּקַדְמִיתָא, וְאֵינּוֹן אֲשֶׁתְּדַלוּ לְעוֹבְדָא דָּא.

תָּמִר אֲשֶׁתְּדַלַת לְגַבִּי חַמִּיהָ דְּאִיהוּ קָרִיב יְתִיר לְבָנָיו דְּמִיתוּ. מָאִי טַעְמָא אִיהִי אֲשֶׁתְּדַלַת לְגַבִּיָּהּ, דְּכִתִּיב כִּי רָאָתָה כִּי גָדַל שְׁלָה וְהִיא לֹא נִתְּנָה לוֹ לְאִשָּׁה. וּבְגִין דָּא אֲשֶׁתְּדַלַת בְּעוֹבְדָא דָּא לְגַבִּי חַמִּיהָ.

רוּת מִית בַּעֲלָהּ וּלְבַתָּר אֲשֶׁתְּדַלַת בְּעוֹבְדָא דָּא לְגַבִּיָּהּ דְּבַעֲזוֹ דְּכִתִּיב, (רוּת א) וְתַגְלֵ מְרַגְלוֹתָיו וְתִשְׁכַּב. וְאֲשֶׁתְּדַלַת בְּהַדִּיָּה וּלְבַתָּר אוֹלִידַת לִיָּה לְעוֹבֵד. וְאִי תִימָא אֲמָאִי לֹא נְפִיק עוֹבֵד מֵאִתְתָּא אַחֲרָא, אֲלֵא וְדָאִי הִיא אֲצֵטְרִיכָת וְלֹא אִתְתָּא אַחֲרָא. וּמִתְרִין אֵלִין אִתְבְּנִי וְאֲשֶׁתְּכֻלִּיל זֶרַעָא דִּיהוּדָה, וְתִרְוִוִיָּהוּ בְּכִשְׁרוֹת עֲבָדוּ לְמַעַבְד טִיבוֹ עִם אֵינּוֹן מִיתִיָּא לְאִתְתַּקְנָא עֲלָמָא לְבַתָּר.